

MELLEMFOLKELIGE PROBLEMER

I SKOLEN

I Undervisningsvejledning for folkeskolen I fremsættes synspunkter vedrørende opdragelse til international forståelse, globalt udsyn i historieundervisningen og fremme af forståelsen for internationalt samarbejde. Synspunkterne har især tilknytning til undervisningen i geografi og historie, men de

strefjes også i forbindelse med gennemgang af undervisningen i dansk og i betragtningerne om skolens lærebøger.

Selv om disse synspunkter ikke er ukendte i skolen, har de ingen lang tradition bag sig, og udvalget har derfor anset det for hensigtsmæssigt at give en redegørelse for dem.

Historisk tilbageblik

Uanset at den benyttede praksis kan variere fra sted til sted og selv uden bestemmelser i love, cirkulære m. v. gradvis kan ændres gennem tiderne, har det sin interesse at se på de rammer, som sådanne bestemmelser har givet for fagene geografi og historie.

I anordningerne af 1814 om almueskolevæsenet i købstæderne og på landet anføres for undervisningen i geografi og historie, at det er formålet at »meddele dem [*x* børnene] kundskaber, der kan tjene til fordømmes udryddelse og blive dem til nytte i deres daglige håndtering«, og om stoffet angives, at børnene skal have »et kort begreb om deres fædrelands historie og geografi«.

For Københavns vedkommende nævnes i anordning af 20. marts 1844 vedrørende borger- og almueskolevæsenet intet om synspunkterne for undervisningen. Vedrørende kravene hedder det, at børnene »bør bibringes passende kundskaber om fædrelandets historie«.

I Kirke- og Undervisningsministeriets cirkulære af 6. april 1900 angående undervisningen i de enkelte fag siges om historie

i folkeskolen: »At fremhjelpe en sund og kraftig fantasi i forbindelse med en varm og levende følelse, særlig for vort folk og land, er historieundervisningens opgave«.

Om geografi anføres, at »Hovedvægten bør lægges, ikke på meddelelsen af boglærdom, men på, at børnene får en anskuelig og rigtig forestilling om de forskellige naturforhold og om den nøje sammenhæng mellem disse og det menneskelige kulturliv. Der bør begyndes med en grundig gennemgang af hjemstedet og dets forhold, således at børnene ad anskuelsens vej vinder de mange forskellige geografiske forestillinger«.

Ved stofudvælgelsen i historie og geografi mærkes den nationale afgrænsning tydeligt, og emnerne i historie er, som enhver kender det fra de klassiske skolebøger, begrænset til mytologi, sagnhistorie, den tidlige middelalders historie, lidt kirkehistorie og megen krigshistorie. Eksemplerne fra verdenshistorien koncentrerer stærkt om helteskikkelser og krigshistorie. Emnet »Hovedtræk af det 19. århundredes histo-

rie« rummer dog en mulighed for - som cirkulæret nævner — »at give de ældre børn en efter deres forestillingskreds lempet forståelse af samfundsforholdenes udvikling.«

I den i 1933 afgivne betænkning vedrørende revision af skolebøger antager man, at bestemmelserne i cirkulæret af 6. april 1900 angiver tilstanden i historieundervisningen, som den var i året 1900, præget af 1800-tallets romantiske og nationale historieopfattelse, af den store indflydelse fra folkehøjskolerne og af den nationalpolitiske strid, der »naturligt syntes at medføre, særlig efter 1864, at det danske folks modsætningsforhold til det tyske gennem tiderne måtte blive hovedpunktet i historieundervisning i den danske folkeskole«.

Den kendsgerning, at tilstanden omkring år 1900 i ovennævnte cirkulære gøres til norm, medfører, at man i 1933 må konkludere: »Det er klart, at ikke alle disse mål for historieundervisningen i vor tid kan anses for rigtige og udtømmende«. Derfor henstilles det, at cirkulæret ophæves, da flertallet af skolebogsforfatterne har anset det for deres pligt at bringe lærebøgerne i så nøje overensstemmelse med cirkulæret som muligt. I modsætning til 1900-cirkulærets opfattelse fremhæves det i betænkningen fra 1933, »at historien er et kundskabsfag, og at undervisningen deri har til mål at give børnene de rigtigst mulige forestillinger om deres eget folks fortid og om dets stilling mellem alverdens andre folk«.

Ved oprettelsen af eksamensmelleskolen ved almenkoleloven af 1903 opstillede man for historieundervisningen i denne skoleafdeling et andet mål end i den øvrige del af børneskolen. I bekendtgørelse af 1. juli 1904 angående undervisningen i melleskolen hedder det om faget historie, at »Undervisningen i dette fag har det formål at meddele eleverne en vis sum af sikre kundskaber, som skal orientere dem om menneskeslægts og særlig om den med os selv nærmest forbundne menneskeslægts livsløb, såvel hvad dens ydre tildragelse som hvad dens indre kulturelle udvikling angår. Den-

ne kundskabsmeddelelse skal dels virke udviklende og befrugtende på elevernes fantasi og følelse ved at stille dem betydelige personer og begivenheder for øje ... dels bibringe dem og klare for dem de almindeligste politiske og sociale forestillinger (om samfund, stat, regering, love, klasser, partier osv.) og derved give dem en hjælp til at få interesse for og forståelse af det samfund, som de tilhører«.

I samme bekendtgørelse fremhæver man for geografiens vedkommende betydningen af den politiske geografi. Hovedvægten lægges på Nordens geografi, men man ønsker også en behandling af de lande, med hvilke Danmark står i stærkest forbindelse.

Folkeskoleloven af 1937 fulgtes ikke op af en ny almindelig bekendtgørelse om undervisningen i folkeskolen som helhed, men for den eksamensfri folkeskole førtes i 1941 nye synspunkter frem i en undervisningsvejledning, synspunkter, der er udtryk for et nyt årtis opfattelse. Om historie hedder det her, at formålet med undervisningen er at vække historisk interesse, at give kendskab til vort folks livsvilkår gennem tiderne, således at følelsen af vort slægtleds samhørighed med de foregående slægter vækkes; de nordiske folks nære slægtskab må anskueliggøres, og udviklingen må ses i sammenhæng med forholdene i den øvrige verden, så børnene lærer at forstå betydningen af det mellemfolkelige samarbejde og det fællesskab, som trods alle stridigheder forbinde folkeslagene.

Imellem affattelsen af disse citerede bestemmelser og undervisningsvejledningen fra 1960 ligger der en total krig, opfindelsen af tilintetgørelsesvåben, dannelsen af FN, oprettelsen af nye stater, ophævelse af andre, fremdeles Danmarks indtrædelse i toldfællesskab med nogle lande og i forsvarsfællesskab med andre. Landet har fået en ny grundlov, valgretsalderen er nedsat, undervisningsintensiteten på frivilligt grundlag er øget. Alt dette har i Undervisningsvejledning for folkeskolen I sat sig visse spor i formuleringen af orienteringsfagenes formål og stofområde.

Synspunkter i Undervisningsvejledning for folkeskolen I

Som et af sine seks grundlæggende synspunkter for en revision af læseplaner anfører vejledningen: »Ved siden af opdragelsen på et nationalt grundlag må der sættes stærkt ind for at fremme børnenes sans for international forståelse og for det mellemfolkelige samarbejde«. Et hovedmål for skolen er »- jævnsides med at bibringe børnene sikre elementære kundskaber - at udvikle deres fundamentale menneskelige evner og anlæg og at søge at vække dem til virkelig forståelse af tilværelsens problemer«.

Vedrørende faget historie angives formålet med undervisningen at være at vække elevernes interesse for, hvorledes menneskene har levet gennem tiderne og har skabt såvel de svundne kulturer som de nu bestående kulturformer, men jævnsides hermed må eleverne vænnes til at betragte problemerne ud fra synspunktet ligeberettigelse mellem folkeslagene, og mellemfolkeligt samarbejde må skildres med det mål for øje at gøre børnene interesserede i de igangværende bestræbelser for at løse menneskehedens fælles problemer i et godt og fordrageligt internationalt samarbejde.

I geografi fastholdes det hovedsigte at forklare menneskenes liv og virke; tillige søges at bibringe barnet forståelse af folkeslagenes egenart og deres indbyrdes materielle og menneskelige afhængighed, at vække børnenes erkendelse af folkeslagenes ligeberettigelse og de værdier, der knytter sig til forskellige kulturer uanset race, sprog og religion. Faget forventes at bidrage til at udvikle den følelse af samhørighed med

andre nationer, som er nødvendig for vor kulturs beståen.

I forbindelse med omtalen af læsetekster til danskundervisningen anbefales, at udenlandske forfattere i god oversættelse medtages, da dette støtter de bestræbelser, der på andre områder gøres for at mindske afstanden mellem nationerne.

Endelig appellerer undervisningsvejledningen i et afsnit om skolens lærebøger til, at bøgerne - specielt geografiske og historiske lærebøger - renses for klicheer og fordomme, således at de faktiske oplysninger er korrekte og befriede for uholdbare vurderinger, prægede af tidligere tiders forudsætninger.

Sammenlignet med tidligere pensumbestemmelser angiver vejledningen en ikke helt ubetydelig ændring, hvis hovedtendenser i historie er, at undervisningsstoffet både i Nordens historie og i verdenshistorie udvides efter 1814 og føres helt op til vor samtid, og at ikke-europæisk stof, selv om der på dette område stadig er tale om meget beskedne krav, får en fyldigere behandling.

I geografi er hovedtendensen, at den demografiske beskrivelse styrkes over for beskrivelsen af den natur, menneskene lever i.

De anførte synspunkter og forslag til arbejdsstof indeholder væsentlige træk fra bekendtgørelsen af 1. juli 1904, betænkningen vedrørende revision af skolebøger (1933) og undervisningsvejledningen for den eksamensfri folkeskole (1941). Synspunkterne er i 1960 skarpere og stofområdet udvidet. Helt nyt er naturligvis kravet om redegørelse for det internationale samarbejde, der er etableret efter 1945.

Undervisningsvejledningens motivering for at øge oplysningerne om internationale forhold

Idet læseplansudvalget - som nævnt - betragter det som skolens opgave at søge at vække børnene til virkelig forståelse af til-

værelsens problemer, har man i orienteringsfagene fag for fag søgt at gøre sig klart, hvad der i 1960'erne kan siges at være

nye problemer i tilværelsen, eller hvad der mellem eksisterende problemer kan siges at have fået større vægt i dette årti, end tilfældet var i 1940'erne, i 1930'erne, i perioden omkring år 1900 eller omkring 1814, og intet er vel her mere iøjnefaldende, end at man på alle livets områder mærker indflydelsen fra udlandet stærkere og stærkere. Ved beslutninger, der træffes i Danmark, må der tages vidtgående hensyn til forhold uden for landets grænser, og mange beslutninger, der tidligere blev taget af rent danske instanser, træffes nu af internationale instanser, hvor danske interesser er repræsenteret, men ikke enerådende.

Endvidere er hovedindtrykket af verden i dag det, at Latin-Amerika, Asien og Afrika gør sig langt stærkere gældende end før og møder os direkte - ikke gennem et europæisk moderland.

Samtidig må det fastholdes, at en række træk i samfundsudviklingen i dag rimeligvis gør, at skolen giver en undervisning som anvist i undervisningsvejledningen:

I vor grundlovs § 20 fastsættes, at befø-

jelser, som tilkommer rigets myndigheder ved lov, i nærmere bestemt omfang kan overlades mellemfolkelige myndigheder, og det fastsættes, at beslutningen herom i visse tilfælde henlægges til folketingsvælgerne. Denne bestemmelse sammenholdt med bestemmelsen om, at en række andre lovforslag under visse omstændigheder kan prøves ved folkeafstemning, samt valgretsalderens fastsættelse til 21 år motiverer, at skolen ved en udvidet undervisning i samfundslære og samtidshistorie lægger et grundlag for en fortsat orientering i disse emner, således at de 21-årige vælgere ikke er uvidende om de problemer, der henlægges, til deres medbestemmelse.

Danmarks indtræden i FN, tiltrædelsen af menneskerettighedserklæringen og vor deltagelse i FNs særorganisationers og i europæiske samarbejdsorganisationers arbejde er fra officiel dansk side en accept af betingelser for mellemfolkeligt samarbejde, der må sætte spor i opdragelsen, afvigende fra den holdning, skolen i 1800-tallet indpodede sine elever.

Den hidtidige indsats

Ved udvidelse af undervisningen om fremmede verdensdeles forhold og om mellemfolkeligt samarbejde har dansk skole adskillige erfaringer at bygge på.

Mange lærere har i årenes løb netop for at forfølge de formål, der nu bliver alment gældende, udarbejdet supplerende litteratur til de eksisterende lærebøger. Ifølge en opgørelse i januar 1961 fandtes der 52 bøger og hæfter beregnet på elever i folkeskolen til arbejde med de her angivne emner. Halvdelen af disse bøger var oversat, halvdelen var danske. Nogle af disse danske forfattere er lærere, og ydermere har de lærere, der har benyttet bøgerne i deres undervisning, indvundet erfaringer med undervisning på forskellige klassetrin om internationale emner.

Undervisningen om internationale forhold er dels gennemført som egentlig for-

søgsundervisning, om hvilken der er udarbejdet rapport, dels er den gennemført i forbindelse med FN-dagen og det materiale, der i den anledning udsendes til skolerne, og endelig er undervisningsfriheden så udstrakt, at en del undervisning også om disse emner er gennemført upåagtet og undertiden rent tilfældigt kommer til en større gruppes kendskab.

UNESCO tog i 1953 initiativ til en forsøgsundervisning i en række medlemslande med det formål at opdrage eleverne til international forståelse. Forsøgene, der skulle omfatte 16-18-årige, men kom til at beskæftige sig med 11-19-årige, skulle være videnskabelige forsøg, hvis resultater både kundskabsmæssigt og i henseende til elevernes indstilling skulles måles i forsøgsklasser og kontrolklasser. Formålet med forsøget, der stadig er i gang, er at vinde erfaringer,

der kan komme andre lande til gode. Også Danmark deltager, og de lærere, der har haft med opgaverne at gøre, har lejlighedsvis publiceret oplysninger om den danske deltagelse i »Associated Schools Project«.

I forbindelse med FN-dagen den 14. oktober har Samrådet for Forenede Nationer og Forenede Nationers informationskontor siden 1948 i fællesskab udsendt materiale om mellemfolkeligt samarbejde til skolerne. Materialet har dels været FN-informationskontorets materiale, der væsentlig henvender sig til voksne, til læreren, dels artikler og pjecer, eleverne selv kan arbejde med. Igen-

nem disse år er der indvundet erfaring med hensyn til, hvilket materiale der kan anvendes, og man har erfaret, at den omhandlede undervisning i alt fald ikke har nogen effekt, hvis den indskrænkes til en enkelt dag. Skoler med interesserede lærere har derfor grebet sagen an på mangfoldige måder. I eksempler vil de blive beskrevet i en håndbog om nyt stof i geografi og historie, som udsendes i efteråret 1961.

Skolen har således adskillige erfaringer af vidt forskellig karakter, som man kan drage nytte af, når undervisningsplanerne skal omsættes i praksis.

Øgede krav til læreren

Nyvinding i videnskabelig erkendelse og den økonomiske og politiske udvikling er i den sidste generation foregået med en sådan hast, at ingen læreruddannelse er fyldestgørende, medmindre læreren holder sig fortløbende underrettet om forandringer i bestående forhold og om ny erkendelse; dette gælder mange fag, også geografi og historie. Denne forældelse af det engang lærte, der rammer læreren, rammer ligeledes børnene - medens de endnu går i skolen eller kort efter, at de har forladt den.

For at undgå spild af tid med at indlære kendsgerninger, der snart forældes, og for at tilegne sig midler til at holde sin viden aktuel og værdifuld er der sket en omlægning af indlæringsplanen for både børn og vordende lærere. 1. del af undervisningsvejledningen lægger vægt på oplæring til at lære, opøvelse i brug af opslagsbøger, erfaring i at søge oplysning i et bibliotek.

I loven af 1954 om uddannelse af lærere til folkeskolen forudsættes en videregående undervisning, hvor der - ifølge bekendtgørelse af 5. april 1955 - skal lægges vægt på mere selvstændigt arbejde med fagets hjælpemidler i videre forstand.

Kravet om, at historieundervisningen skal føre behandlingen af stof op til nutiden, kravet om, at geografiundervisningen

skal dække den igangværende udvikling i de nye lande, at det mellemfolkelige samarbejde skal skildres ved sin praksis mere end ved sine institutioner, stiller overordentlig store krav til læreren, og de må på enhver måde lettes gennem særlige foranstaltninger.

Selvstudium er kun muligt, hvis bibliotekerne kan dække efterspørgselen efter materiale, og der er derfor efter undervisningsvejledningens udsendelse rettet henvendelse til bibliotekerne om bistand ved udarbejdelse af bibliografier til de emner, der tages op i geografi og historie; de vil foreligge i efteråret 1961.

Kollektivt arbejde vil kunne lette arbejdsbyrden for den enkelte lærer, hvorfor dette må udbygges mest muligt. Det er derfor vigtigt, at der iværksættes korte kursus over hele landet, hvor lærere, der har arbejdet med fremmede verdensdele og mellemfolkeligt samarbejde, kan orientere interesserede kolleger om deres erfaringer med hensyn til baggrundslitteratur, arbejdsplanlægning og materiale til eleverne. Desuden kan enhver lærer yde sit bidrag til arbejdet ved at stille egne ideer og erfaringer til rådighed for andre gennem den pædagogiske presse eller ved idéudveksling formidlet på andre måder.

Ekspertvejledning i alle de omtalte emner

er stadig at få i radio og TV, gennem tidskrifter og kurser, og denne hjælp vil yderligere blive søgt udviklet med særligt henblik på undervisningen på alle klassetrin.

I faglitteraturen findes beskrivelser af fremmede kulturer, som forfatterne kender ved selvsyn, og beretninger skrevet af deltagere i det mellemfolkelige samarbejde; i skønlitteraturen findes skildringer af fremmede landes mennesker, således som deres landsmænd (forfatterne) ser dem. På international basis gøres der i øjeblikket et stort arbejde for at fremskaffe materiale af denne art, som egner sig for børn, og sætte det i cirkulation, og Den danske UNESCO-Nationalkommission har sat arbejde i gang for at lade skolen nyde godt af disse kollektive anstrengelser, som udfoldes verden over, delvis udført af lærere. WCOTP, World Confederation of Organizations of the Teaching Profession, arbejder i 10 lande med fremskaffelse af egnet materiale, og UNESCO har en stor stab, der arbejder på mange felter med samme opgave.

UNESCO kan - hvad der er en umulighed for et enkelt land - skaffe informationer fra alle områder i verden. Gennem indsamling af rapporter, gennem afholdelse af internationale møder, gennem indkøb til sit bibliotek er UNESCO i stand til at fremskaffe oplysninger, meningstilkendegivelser og oversigter over skriftligt materiale, som det ville tage enkeltmand mange år at fremskaffe blot på et snævert felt. Gennem møder, gennem bogudgivelser og tidsskrifter holder UNESCO mennesker over hele ver-

den underrettet og skaber mulighed for en debat.

For at støtte lærerne i bestræbelsen på at skaffe korrekte, alsidige og tidssvarende informationer om andre dele af verden og om det internationale arbejde har Den danske UNESCO-Nationalkommission over en 3-årig periode planlagt et nøje samarbejde med UNESCO. Det bedste eksisterende materiale vil blive skaffet til veje, kontakter vil blive knyttet mellem danske lærere og fremmede lande og organisationer, og materialet og meningsudvekslingen vil blive publiceret i bogform og i tidsskriftartikler fra og med skoleåret 1961-62.

På trods af alle tænkelige anstrengelser for at tilvejebringe godt materiale direkte til lærerne er det uundgåeligt, at der hæfter en større fejlmulighed ved undervisning f. eks. om teknisk bistand til Bolivias indianere end ved den lille tabel, og læreren kan lettere komme til at sige noget forkert om første emne end om tabellen. Denne usikkerhed er prisen for at føre tilværelsens aktuelle problemer ind i skolen, men det er vigtigt, at denne undervisning i metode og form svarer til sit indhold. Den autoritet, læreren har, når han lærer børnene den lille tabel eller geografisk navnestof, kan han ikke benytte, når talen er om kampen mod sult eller bestræbelser for at bilægge stridigheder uden våbenbrug. Det er væsentligt, at børnene gøres bekendt med usikkerheden ved det stof, de arbejder med, og gøres interesserede i selv at samle på oplysninger og at revidere det én gang samlede.

Lærebøgerne

Børnenes lærebøger giver ikke læreren megen støtte i den ovenfor nævnte undervisning; for lærebogsforfatteren har nogle af de samme problemer som læreren: han risikerer, at hans indsamlede informationer er forældede, før børnene får dem til brug, og han har mindre autoritet over for det nye og problemfyldte stof, end

lærebogsforfattere har på mange andre områder. Både når det gælder nye og gamle lærebøger, er det derfor nødvendigt at udvise kritik.

I undervisningsvejledningens 1. del nævnes i afsnittet om skolens lærebøger, at det er nødvendigt, at lærebøgerne, særlig de geografiske og historiske, renses for kli-

cheer og fordomme, og at de befries for uholdbare vurderinger, prægede af tidligere tiders forudsætninger.

Der er i de senere år på dette område sket betydelige fremskridt, men der er et stykke vej endnu, inden tanken om nationernes ligeberettigelse har fået den plads, det er nødvendigt at give den.

Gennembladningen af skolens lærebøger afslører, at de voksnes sprogbrug i dag i mange tilfælde strider imod de overbevisninger f. eks. om nationers ligeberettigelse og respekt for andres kultur, som vi teoretisk accepterer.

Mange lærebøger har bevaret en tankegang, der ikke er realistisk i dag, og som børnene kun vildledes af, når de skal orientere sig i det, der skal være deres verden. Omtale af »højere og lavere kultur«, »primitiv kultur«, hvor der ikke kan sondres mellem teknisk udvikling, sociale forhold, styreform, folkeoplysning, religion, giver mange urimelige generalisationer, hvis slutresultat let kan blive forestillingen om en trappe, hvor vi selv i alle livets forhold står på øverste trin og ser andre folkeslag tæt under os eller dybt nede.

Forfattere, der har bygget deres forestillingsverden op længe før 1945, besværer ofte børnene med at skulle tage udgangspunkt i forholdene, som de var for 20-40 år siden, f. eks. da englænderne havde suveræniteten over Indien; de kunne måske med lige så stor berettigelse tage udgangspunkt i en situation i 1650 eller i 1947, da indere har suveræniteten; det er problematisk, hvad der er rimeligst for den, der er født i 1950 og nu skal danne sig et billede af verden.

For at frigøre sig for vanetankegang er det nyttigt at høre, hvilke kendsgerninger andre landes lærere udvælger, og hvilke synspunkter de anlægger.

I 1960 afholdt UNESCO i New Zealand et seminar for at drøfte læremidler, der kan tjene en gensidig forståelse og værdsættelse

af kulturværdier i den europæisk-amerikanske verden og i udviklingslandene. I en prisværdigt kort og klar rapport har 31 deltagere fra 25 lande meddelt deres overvejelser, hvoraf et enkelt tankevækkende afsnit skal citeres: »I stedet for at holde sig til det meget abstrakte eller at forsøge en hastig oversigt over de fleste af verdens lande kunne geografi- og historielærere lade sig lede af disse principper:

- a. Midlertidig og fuldstændig uvidenhed om et område er bedre end overfladisk og fejlagtig orientering; derfor bør lærerne forsøge at arbejde mere i dybden og med flere detaljer, med et lille antal repræsentative lande, selv om det betyder, at nogle lande helt forbigås.
- b. Lærerne bør prøve at få børnene til at forstå, hvor lidt de kan vide om et andet land, og hvor hurtigt deres viden bliver forældet. Ved at arbejde på at udvikle »det åbne sind« og indpode eleverne lyst til at blive ved med at læse og undersøge selv opfylder lærerne snarere deres forpligtelse over for samfundet end ved en nok så alvorlig og flittig indlæring af et stort antal kendsgerninger«.

UNESCO bestræber sig på at sætte en debat i gang verden over om disse spørgsmål, som det også for Danmark er af interesse at følge. UNESCO har bibliografier under udarbejdelse, der skal fremme en livligere cirkulation af bøger fra land til land; som eksempel kan nævnes »A Guide to Asian Life and Thought to Young People« 1959. Kun enkelte af de bøger, der heri anbefales, findes i dag i Danmark, men der søges oprettet en »UNESCO-Materialsamling«, hvor skolebogsforfattere kan orientere sig om emner, andre lande lægger vægt på; herigennem åbner der sig for os nye perspektiver, der formentlig vil forøge vor erkendelse og vor forståelse for andre landes kultur.

Undervisningsmetoder og hjælpemidler

Undervisningen om fremmede kulturer og om mellemfolkeligt samarbejde har benyttet sig af en yderst varieret metodik.

Lærerens fortælling vil spille en betydelig rolle for en levendegørelse af stoffet. På mange måder kan hans indsats støttes gennem egnet supplerende litteratur, opslagsbøger, plancher, aviser, film, lysbilleder, billedbånd, radioudsendelser, båndoptagelser, gramfonplader, fjernsynsudsendelser, breve fra pennevenner og adopteret skib, museumsbesøg, udveksling af frimærker, tegninger m. v.

Der foreligger mange muligheder for elevaktivitet: udarbejdelse af rapporter, stile, arbejdsbøger (tegninger, billeder), afholdelse af udstillinger, dramatiske opførelser (f. eks. modelmøder), koncerter, filmaftener m. v.

Det er en selvfølge, at der - om der afholdes prøver i dette stof - må tages hensyn til dets særlige karakter. Prøverne må ikke omfatte spørgsmål om, hvilken opinion en elev har tilegnet sig, f. eks. sympati eller antipati over for en nation eller en international bevægelse.

Der kan være ønske om på teoretisk, videnskabelig basis at undersøge, f. eks. hvordan opinionsdannelse foregår, hvilket forhold der er mellem kundskabstilegnelse og

holdning. UNESCO har udarbejdet en serie prøver til brug i Associated Schools Project, som søger at måle og vurdere elevers opinionsdannelse. Nogle prøver er ganske simple og kan bruges af enhver lærer, andre er komplicerede og kræver ekspertdeltagelse.

Det er udvalgets opfattelse, at man skal opretholde den praksis, skolen har - ikke at foretage undersøgelser over elevers holdning og mening i form af spørgeskemaer, interviews eller prøver af nogen art. Denne principielle indstilling støttes af, at der er stor uenighed mellem eksperterne om udformning og bæreevne i disse tests. Derfor fraråder udvalget lærerne at arbejde med den form for prøver.

Kan der imidlertid blive tale om egentlig videnskabelig forsøgsvirksomhed, foretaget af kompetente pædagoger, mener udvalget, at lærerne skal stille sig velvilligt over for afholdelse af prøver selv af denne karakter; dog skal man erindre om, at UNESCO i en af sine publikationer om opinionsprøver udtaler, at »de skal ikke alene være effektive som undersøgelsesredskab, men de skal passe til skolens forhold og atmosfære, og de skal anvendes på en sådan måde, at de undgår at vække fjendtlige reaktioner hos eleverne eller sprede en følelse af utryghed«.

Konklusion

Som følge af afgørende ændringer i samfundsudviklingen og i den internationale udvikling må skolens undervisning og dens lærebøger frigøre sig for en række synspunkter, der er udformet under andre forudsætninger i tidligere århundreder, og som for længe har overlevet i læseplaner og lærebøger.

Der kan formentlig let opnås enighed om udskydelse af forældet stof, mens det vil blive en fortløbende proces at udvælge og afmåle det nye stof, der for børnene må

blive det væsentligste i deres orientering om verden.

Ved udformningen af det nye stof må skolen drage nytte af de erfaringer, lærere allerede har gjort ved undervisning om de emner, der nu bliver almindelige, og man må have opmærksomheden rettet mod den internationale debat og de hjælpemidler, andre landes lærere og internationale organisationer anbefaler.

Vort eget undervisningsmateriale må behandles med kritik, fordi vi af gammel vane

godtager sprogbrug og synspunkter, som ikke mere kan siges at have gyldighed. Ved udarbejdelse af arbejdsplaner må man søge frem til den metodik, der bedst imødekommer elevernes behov og forudsætninger, og ved udformning af prøverne må man nøje holde sig til, hvad undervisningen har lagt

op til, uden at man gør undervisningens opinionsdannende sigte til genstand for prøver.

Undervisning om de nye lande i verden og det øgede mellemfolkelige samarbejde må i den kommende tid få stigende betydning.